

La passió musical dels germans Civil

Francesc Civil va ser un destacat compositor i intèrpret que va jugar un paper determinant en l'ensenyament de la música a Girona; un llibre detalla ara la seva trajectòria i cataloga la seva obra i les seves cartes, i a més reivindica el seu germà Joseph, també músic, que va fer carrera a París

TEXT **ALFONS PETIT**

Des de la llunyana tardor del 1924 en què s'instal·là a Girona fins al dia del seu òbit, el 1990, Francesc Civil va dedicar 66 anys continuats a eixamplar els horitzons musicals i culturals a la ciutat i, de retruc, a les comarques gironines». Ho escriuen Albina Varés i de Batlle i Lluís Brugués i Agustí en el llibre *Quan la música esdevé passió. Els germans Francesc i Joseph Civil*, que ha editat la Diputació de Girona i que serà presentat dimarts que ve, dia 27 de setembre, a les vuit del vespre, a l'Auditori Viader de la Casa de Cultura de Girona. El volum repassa la vida i l'obra de Francesc Civil, destacat pianista i organista i compositor, que a més es va dedicar a la recerca, la divulgació i de manera especial a la docència musical: va ser l'impulsor de l'escola de música que amb el temps es convertiria en el Conservatori Isaac Albéniz de Girona. Però també s'explica en el llibre la vida del seu germà Joseph, que va passar molts anys a París en les primeres dècades del segle XX i va entrar en contacte amb artistes tan destacats com Degas, Turina, Satie, Albéniz, Falla, ... A més, els autors han catalogat tant l'obra com la correspondència dels dos germans, en un treball que va començar fa aproximadament deu anys.

L'origen del projecte es troba en les converses que mantenien Albina Varés (Girona, 1948) i Lluís Brugués (Girona, 1949) quan la primera treballava com a tècnica a l'Arxiu Municipal de Girona i el segon (que havia estat director del Conservatori) hi anava a fer recerca: «Tots dos havíem estat alumnes de Francesc Civil, i ens vam adonar que el que s'havia publicat sobre ell era incomplet». Disposats a intentar resoldre aquesta mancança, es van posar en contacte amb Mariona Julià, néta del músic (a ella està dedicat el volum), que els va donar accés a tot el material que havia anat acumulant Francesc Civil al llarg de la seva vida: «Quan hi vam anar per primera vegada gairebé ens vam espantar... Hi havia una quantitat enorme de documents inèdits, de partitures, de treballs diversos, de correspondència... Vam ser conscients que allò suposaria una feina, però al mateix temps per a una arxivera era com un caramel», assenyala Albina Varés. Per això el primer pas del projecte va consistir a inventariar, ordenar i catalogar tot el material del Fons Civil, un procés que ja va durar tres o quatre anys perquè «era una feina de més a més que no feiem amb un calendari sistemàtic, sinó que li anàvem dedicant estones quan podíem».

Va ser durant aquesta primera fase que va aparèixer en escena Joseph Civil, el germà gran de Francesc. «La nostra primera intenció era catalogar únicament el fons del mateix Francesc Civil», escriuen

FOTOS:

► **Portada del llibre *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936, de Francesc Civil, editat el 1970.***

- 1. Francesc Civil, a l'orgue de la Catedral de Girona, cap al 1960.**
- 2. Amb la seva dona, Maria Figueras i la seva filla, M. Elvira, a Figueras, l'any 1924.** TORT
- 3. Francesc Civil, el primer assegut per la dreta, amb un professor i companys d'estudis a França, el 1912.**
- 4. Lluís Brugués i Albina Varés mostren un exemplar del seu llibre *Quan la música esdevé passió. Els germans Francesc i Joseph Civil*.** MARC MARTÍ
- 5. Carta de Carles Rahola a Francesc Civil, datada el 6 d'abril del 1936.**
- 6. Septet de Francesc Civil (assegut al piano) durant el servei militar a Figueras (1917-1919).**
- 7. Cinc dels germans Civil, a Barcelona, el 1932; d'esquerra a dreta, Francesc, Montserrat, Mossèn Lluís, Joseph i Aleix.**

Varés i Brugués, però afegeixen tot seguit que «ens vam adonar de la magnitud de la producció del seu germà Joseph, integrada en el mateix fons i que conté la seva pròpia obra com a compositor, l'epistolari i una important documentació de la seva vida a París». Segons ells, «en el cas de Joseph Civil –ben desconegut per la majoria de gironins i de catalans en general–, estem segurs que la publicació farà justícia a un català de soca-rel. Tot i que per circumstàncies de la vida es va allunyar del país, mai va deixar de portar-lo al cor». Joseph Civil va morir a París l'any 1956, i el seu germà Francesc s'hi va desplaçar i va portar a Girona tot el material documental que el seu germà havia anat acumulant (composicions, escrits, correspondència, fotografies...); és per això que també el van trobar Varés i Brugués quan van tenir accés al Fons de Francesc Civil.

UNA FAMÍLIA DE RELIGIÓ I MÚSICA

Joseph i Francesc Civil eren els germans gran i petit, respectivament (els separaven una vintena d'anys), d'una família de Molins de Rei de classe treballadora, molt religiosa i especialment preocupada per l'educació dels seus fills. Els seus pares, Miquel Civil i Elvira Castellví, van tenir vuit fills més, dos dels quals van morir per malaltia quan eren nens i tres més (dos dels quals religiosos) van ser assassinats en els primers dies de la Guerra civil per comitès revolucionaris. Els avatars de la vida van provocar que la família se separés molt aviat (la

mare va morir quan només tenia 45 anys, deixant vuit fills, i el segon matrimoni del pare no va ser ben acceptat per alguns germans), però malgrat això Varés i Brugués han constatat que entre els Civil sempre es va mantenir una bona, estreta i afectuosa relació, encara que hagués de ser a través de la correspondència.

El fet que Miquel Civil fos músic i una persona molt religiosa va afavorir que aquestes dues disciplines fossin molt presents en la seva família: dos germans van ser religiosos (un sacerdot i una monja josefina) i quatre es van dedicar a la música (encara que un d'ells, Miquel Civil, va abandonar aquesta disciplina per fer-se religiós a Montserrat poc abans d'esclatar la Guerra civil; va ser un dels tres germans assassinats, amb el sacerdot Lluís Civil i el músic Aleix Ildelfons Civil).

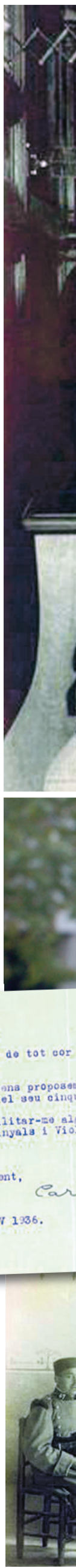
Tots els germans Civil van rebre formació musical des de petits; així, Francesc Civil (Molins de Rei, 1895 - Girona, 1990) en comença a rebre el 1901 i el 1903 entra d'escolà a Montserrat. S'hi estaria fins a finals de 1906, quan el seu pare decideix enviar-lo a París (on ja hi ha els seus germans Joseph i Aleix) per estudiar a la prestigiosa escola de música Schola Cantorum. Durant els seus anys d'estudiant a París, Francesc Civil farà de mestre de capella i organista a la parròquia de Saint-Gilles, a Étampes, com ja havia fet abans el seu germà Joseph. Aquest, en aquells anys, ja havia completat la seva formació i havia iniciat la seva activitat professional, que es va centrar a París, encara que també el va portar a Suïssa. Joseph Civil (Molins de Rei, 1876 - París, 1956) va arribar a ser professor d'harmonia de la Schola Cantorum i també va exercir d'organista i mestre de capella en diverses esglésies.

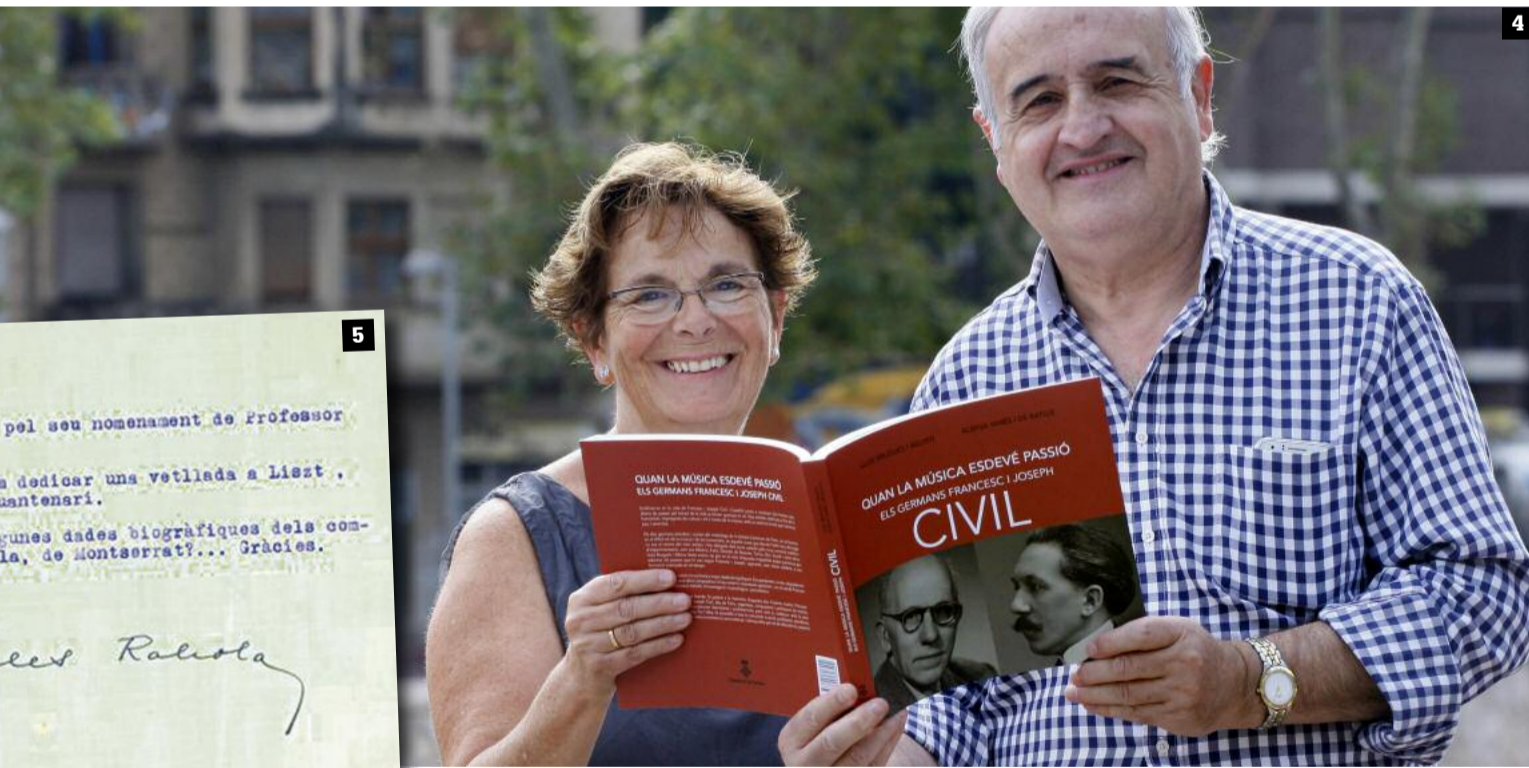
Francesc Civil, en canvi, un cop diplomad a la Schola Cantorum en harmonia, contrapunt, piano i cant gregorià, va tornar l'any 1917 a Catalunya, concretament a Figueras, per fer-hi el servei militar. En aquesta ciutat va conèixer Maria Figueras, amb qui es va casar el 1920 i el 1921 van tenir una nena, M. Elvira. La capital de l'Alt Empordà, explica Lluís Brugués, tenia en aquell moment una intensa vida musical, la qual cosa va afavorir que Civil s'hi quedés, fins que el 1924 rep una oferta per actuar de pianista al cinema Gran Vía de Girona, i es trasllada a la ciutat amb la seva família. Començaria d'aquesta manera un vincle que només s'interrompria durant la Guerra civil, quan Francesc Civil es va refugiar a París entre el 1937 i el 1939.

Abans de l'inici del conflicte, Francesc Civil ja havia estat nomenat organista de la Catedral de Girona, havia impulsat entitats i formacions musicals, havia exercit de mestre de capella de la parròquia de Sant Feliu i havia batallat per aconseguir uns estudis oficials de música a la ciutat. L'any 1936, de fet, va ser nomenat director de l'Escola Municipal de Música de Girona, encara que l'esclat de la guerra va

Amic Civil:
El felicito de tot cor
de música.
A l'Ateneu ens proposa
amb motiu del seu cinquè
Podria facilitar-me al
positors Vinyals i Vio
Records.
Afectuosament,
Ciutat 6 IV 1936.

R

5
 pel seu nomenament de Professor
 a dedicar una vetllada a Liszt,
 mantenari.
 algunes dades biogràfiques dels com-
 pla, de Montserrat?... Gràcies.
 Raliola

1
 2
 3
 frustrar aquella iniciati-
 va. A partir del 1939,
 Francesc Civil va conti-
 nuar la seva intensa acti-
 vitat educativa, musical i
 social a Girona: presi-
 deix la Mútua i el Sindi-
 cat Provincial de Músics
 de Girona, dirigeix el Cor
 de la *Sección Femenina*,
 funda la Coral del GE-
 iEG, és nomenat orga-
 nista honorífic de la Ca-
 tedral de Girona a per-
 petuïtat, participa en les
 activitats d'entitats cul-
 turals diverses, etc... al
 marge de compondre les
 seves obres (moltes de
 les quals serien guardo-
 nades en concursos i cer-
 tamens diversos), actuar
 com a intèrpret en con-
 certs i recitals, i portar a
 terme una intensa tasca
 de recerca que va donar
 molts fruits en el camp
 de la música popular
 («es dedicava a recórrer
 pobles gironins, sobretot
 de la Garrotxa i el Ripol-
 lès, per recuperar i con-
 servar les cançons de
 cada zona», expliquen
 Varés i Brugués).

4
 5
 Per sobre de tot, però,
 Francesc Civil és recor-
 dat pel vessant educatiu
 de la seva activitat a Gi-
 rona, que es va traduir
 tant en les classes parti-
 culars que va impartir a
 tants i tants gironins,
 com en la seva lluita per-
 què la ciutat tingués uns
 estudis oficials de músi-
 ca. En va escriure articles
 a la premsa, va aconse-
 guir que intel·lectuals
 amics seus també ho fes-
 sin, i finalmnt el 1942 va
 poder fundar, amb la
 col·laboració dels pro-
 fessors Ramon Arnau i
 Josep Saló, l'Escola de
 Música Provincial de Gi-
 rona, integrada llavors
 en l'Obra Sindical d'*E-
 ducación y Descanso*, i
 que amb el temps es
 transformaria en l'actual
 Conservatori de Música
 Isaac Albéniz de la Dipu-
 tació de Girona. Fran-
 cesc Civil en seria el di-
 rector i hi va impartir
 classes fins que el 30 de
 setembre de l'any 1965 es
 va jubilar.

**UN MÚSIC
 AMB CULTURA**

6
 7
 Al marge de la seva per-
 severança en la recla-
 mació d'uns estudis
 musicals oficials a Gi-
 rona, Albina Varés i Lluís
 Brugués apunten que la
 presència de Francesc
 Civil a Girona va supo-
 sar un canvi considera-
 ble en la manera com
 s'ensenyava la música a
 la ciutat: «Quan Civil ar-
 riba a Girona el 1924, els
 músics que hi havia ten-
 ien poca cultura musi-
 cal, havien après el que

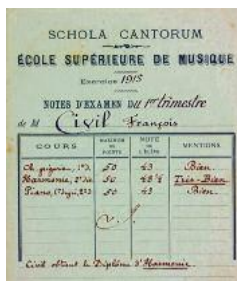

VE DE LA PÀGINA 7

sabien perquè els ho havia ensenyat un parent o un músic veterà, però no tenien estudis teòrics, ni cultura musical. Francesc Civil, en canvi tenia un bagatge molt important que li havia proporcionat el seu pas per l'Escolania de Montserrat i per París». Aquesta circumstància va provocar que l'activitat cultural de Francesc Civil a Girona no es limités al camp de la música, sinó que es va implicar en moltes altres entitats: «Era un home de cultura que sabia francès i havia estudiat llatí i grec, i que en la Girona d'aquell temps va suposar una alenada d'aire fresc», apunten els autors de *Quan la música esdevé passió. Els germans Francesc i Joseph Civil*.

Una prova d'aquesta preocupació per la cultura es troba en les persones amb qui va mantenir correspondència Francesc Civil, com posa de relleu l'epistolari que han estudiat Albina Varés i Lluís Brugués i en el qual «s'hi pot sentir el batec personal, artístic i polític gironí, català i parisenc, el seu aferrament per aconseguir de les autoritats del moment la creació d'un centre d'ensenyament musical, la seva lluita per poder obtenir subvencions per a l'edició de les seves obres, les mancances i privacions del dia a dia en el temps de la Guerra civil, les penúries i alegries familiars, la religiositat de tota la família, etc. S'hi reflecteix, també, el pols social i musical de gran part del segle XX a través d'un testimoni indiscutible que es va dedicar al cent per cent a l'enaltiment de l'art musical des de totes les vessants».

Varés i Brugués han catalogat 3.523 cartes de Francesc Civil i 712 del seu germà Joseph (va francèsitzar el seu nom quan va adoptar la nacionalitat francesa), de les quals afirmen que «totes contenen informació molt rellevant, atès que durant la seva vida va conrear amistats amb destacats personatges de l'escena francesa i parisenca, en particular del camp intel·lectual i artístic».

FOTOS:

- ▶ **A dalt, notes de Francesc Civil a la Schola Cantorum.**
- 8. Joseph Civil, a Saint-Quentin (1915).**
- 9. Sextet de Joseph Civil a Montreux (1918-1920).**
- 10. Joseph Civil fent classe (1936).**
- 11. Professors de la Schola Cantorum amb Joseph Civil a la dreta (1926).**
- 12. Francesc Civil dirigint un cor improvisat de la Sección Femenina (1973).** S. MARTÍ
- 13. Les corals del GEiEG i de la Sección Femenina amb Francesc Civil i Jaume Viader com a directors (1958).**

AJUNTAMENT DE GIRONA/CRDL/NARCÍS SANS PRATS

Però la catalogació més remarcable que inclou el volum és la de les composicions del dos germans Civil. De Francesc se n'han catalogat 624, de quasi tots els gèneres musicals: 205 de música profana, 145 de religiosa, 110 cançons, a més de sardanes, danses, peces per orgue i instrumentals, música de cambra, etc... Malgrat això, els autors de l'estudi asseguren que «Francesc Civil va escriure molta més música de la que hi ha inventariada en aquest llibre. De fet, és difícil catalogar la seva obra perquè ell mateix no recordava totes les obres que havia escrit, sobretot pel que fa a aranjaments, adaptacions i transcripcions». En el cas de Joseph, han catalogat 424 obres, la immensa majoria de les quals (286) són de caràcter religiós. Bona part d'aquestes peces no han estat localitzades (n'hi ha 102 al Fons Civil i algunes més en diferents institucions catalanes) i se suposa que es troben

a França i a Suïssa, als diferents llocs on Joseph Civil va exercir de professor o d'organista.

Pel que fa a les característiques de les composicions dels dos germans Civil, Lluís Brugués apunta que «musicalment no són gaire diferents, si bé en el cas de Francesc Civil hi ha molta més varietat perquè el seu germà Joseph va centrar-se de manera molt especial en la música religiosa, i això el limitava». Segons Brugués, «en tot cas, a l'hora d'escriure es nota que tots dos s'havien format en l'escola francesa; són romàntics, donen molta importància a les melodies, i incopren harmonies avantguardistes».

Lluís Brugués també parla de les característiques de Francesc Civil com a intèrpret: «Era un bon organista i pianista i un molt bon improvisador; sempre he pensat que hauria estat un excel·lent músic de jazz». A més, tant Brugués com Varés destaquen la seva faceta d'investigador en un doble sentit: «Per un costat, feia servir per enriquir les seves classes tot allò que sabia com a bon coneixedor que era de tantes coses de la música; per l'altra, va fer una tasca molt intensa com a investigador i musicòleg, especialment en el camp de la música popular». «Deuen ser pocs els pobles i poblets, esglésies o monestirs gironins en què el mestre Civil no va entrar a la recerca d'algun manuscrit, d'un pergami, d'una partitura o d'una cançó popular», escriuen al llibre, en el qual també remarquen que la seva preocupació no s'aturava en la música, sinó que va escriure també nombrosos articles a la premsa sobre temes ciutadans que el preocupaven –«era una persona educada, però si havia de dir les coses, les deia», rememoren Varés i Brugués sobre la seva personalitat».

I afegeixen que «el seu treball com a crític musical, juntament amb les publicacions de les seves recerques i treballs musicològics, és el compendi de la història musical a Girona i comarques des de temps remots i, sens dubte, el més complet fins ara».

